

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 29.5.2013
COM(2013) 322 final

**ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

**Barcelonské cíle
Rozvoj zařízení péče o děti předškolního věku v Evropě v zájmu trvalého růstu
podporujícího začlenění**

{SWD(2013) 192 final}

OBSAH

1.	Úvod	2
2.	Splnění barcelonských cílů je nutné	3
3.	Přehled stavu	4
4.	Kvalita stále není v Evropě všude stejná	11
5.	Splnění barcelonský cílů je závazek převzatý ve strategii Evropa 2020	14

1. Úvod

Existence kvalitních a finančně dostupných zařízení péče o děti od narození až do věku zahájení povinné školní docházky¹ představuje pro Evropskou unii prioritu. Tato zařízení zahrnují kolektivní jesle nebo jiná střediska denní péče včetně rodinných školek, profesionálních certifikovaných pečovatелů o děti, zařízení předškolního vzdělávání nebo obdobných služeb, povinné školní docházky a rovněž zařízení mimoškolní péče o děti.

Na svém zasedání v Barceloně v roce 2002 stanovila Evropská rada v této oblasti následující cíle: „(...) členské státy by měly odstranit překážky účasti žen na trhu práce a s přihlédnutím k poptávce po zařízeních péče o děti a struktuře nabídky těchto služeb na vnitrostátní úrovni usilovat o to, aby do roku 2010 byly schopny poskytovat péči pro nejméně 90 % dětí ve věku od tří let do věku povinné školní docházky a pro nejméně 33 % dětí mladších tří let².“

Poté se dosažení „barcelonských cílů“ stalo jádrem Lisabonské strategie a následně strategie Evropa 2020³. Schopnost členských států zvýšit výrazným a trvalým způsobem míru zaměstnanosti totiž závisí mimo jiné na možnosti žen a mužů sladit soukromý a pracovní život. V tomto ohledu je dostupnost zařízení péče o nejmenší děti rozhodující. Spolu s nabídkou flexibilních pracovních úvazků a zdostupněním odpovídajícího systému dovolených z rodinných důvodů tvoří kombinaci opatření ke sladění pracovního a soukromého života, jež je podporováno na evropské úrovni. Představuje také základní investici do rozvoje dětí, boje proti předčasnému ukončování školní docházky a proti přenosu znevýhodnění z generace na generaci⁴.

Ačkoliv se od roku 2002 dosáhlo určitého pokroku a přes závazek členských států v podobě dvou po sobě následujících evropských paktů pro rovnost žen a mužů⁵, **není na úrovni EU v roce 2010 nabídka zařízení péče o děti stále v souladu s těmito cíli.** Navíc se v roce 2011 stav v případě některých členských států zřejmě spíše zhoršil.

Ukazuje se jako nutné oživit diskusi o tomto schodku a jeho příčinách a zároveň navrhnout řešení a politické směřování k dosažení těchto cílů. **Tento třetí evropský semestr představuje politickou příležitost k opětovnému zdůraznění významu zařízení péče o děti a jejich příspěvku k cílům Evropské unie.**

V těchto souvislostech a v podobě stanovené ve Strategii pro rovnost žen a mužů 2010–2015⁶ předkládá tato zpráva přehled stavu provádění barcelonských cílů v členských státech. Vymezuje překážky a výzvy, jimž členské státy musí čelit při rozvoji zařízení péče o děti v raném věku. Zdůrazňuje nutnost opětovného potvrzení těchto cílů a připomíná závazky Evropské komise, pokud jde o podporu členských států. Spolu s ostatními nedávnými a doplňkovými iniciativami Komise, jako je návrh směrnice o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady⁷, představuje tato zpráva skutečný příspěvek Komise k dosažení cílů strategie Evropa 2020 a k podpoře rovnosti žen a mužů.

¹ Pojmy „zařízení pro hlídání dětí“, „zařízení péče o děti“ a „zařízení péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání“ jsou v této zprávě používány vzájemně zaměnitelným způsobem.

² http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf

³ KOM(2010) 2020.

⁴ COM(2013) 83.

⁵ 2011/C 155/02.

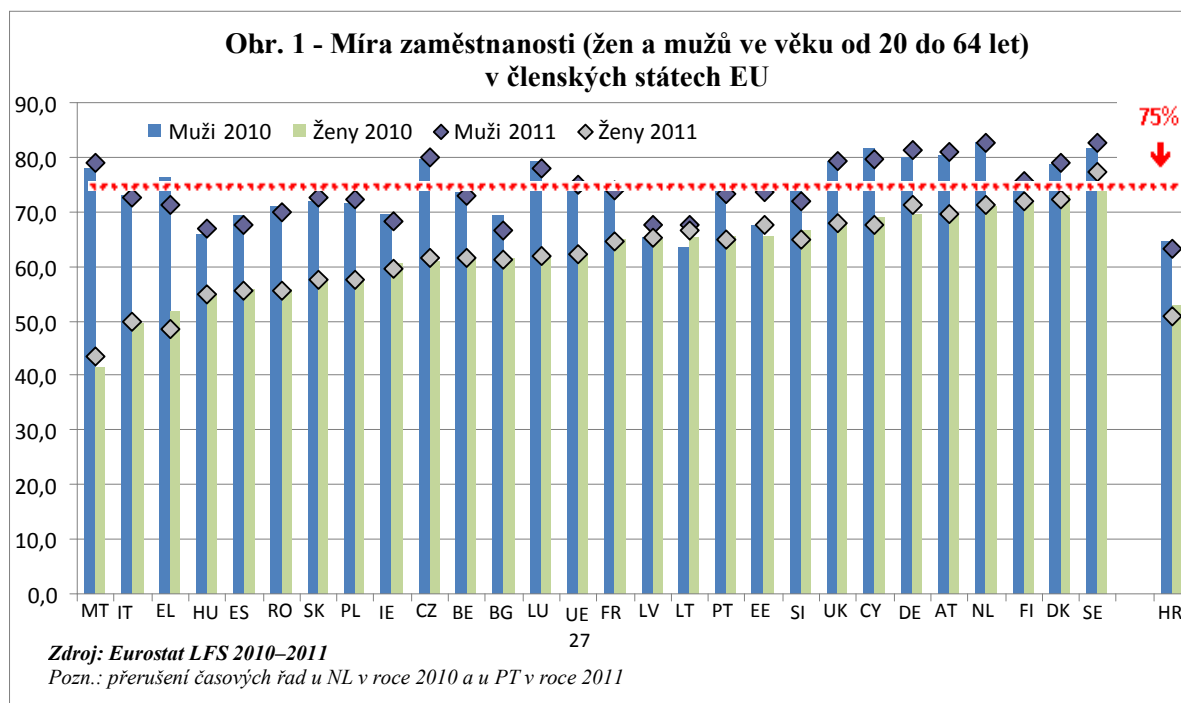
⁶ KOM(2010) 491.

⁷ COM(2012) 614.

2. SPLNĚNÍ BARCELONSKÝCH CÍLŮ JE NUTNÉ

... pro dosažení cílů strategie Evropa 2020

Cíl v podobě míry zaměstnanosti ve výši 75 % nebude do roku 2020 bez přispění žen dosažen⁸. Pro zaměstnanost žen jsou politiky sladění soukromého a pracovního života zásadní.

Hlavním faktorem, který má vliv na účast žen na trhu práce, je zejména přístup k zařízením péče o nejmenší děti. Zvýšení veřejných výdajů na tyto služby je spojeno se zvýšením počtu míst na plný pracovní úvazek obsazených ženami⁹.

Zlepšení přístupu žen na trh práce znamená nárůst a rozrůznění nabídky kompetencí, a tím pro **podniky** možnost získat lepší zdroje a zvýšit svou **konkurenceschopnost**, zatímco pro členské státy to znamená zajištění návratnosti investic do vzdělání.

Politiky sladění soukromého a pracovního života obecně a zejména nabídka služeb péče o děti umožňují ženám a mužům dosáhnout hospodářské nezávislosti a přispívají k dosažení dalšího předního cíle strategie Evropa 2020: **uchránit nejméně 20 milionů osob před rizikem chudoby a sociálního vyloučení**. Zvýšená účast rodičů, a zejména pak žen, na trhu práce snižuje riziko chudoby po celý životní cyklus, umožňuje sociální začlenění všech rodinných příslušníků a zlepšuje vyhlídky dětí¹⁰. To je mimořádně důležité u zranitelných skupin (neúplné rodiny, Romové, migrující osoby).

Investovat do kvalitních zařízení péče o děti v raném věku znamená rovněž investovat do tvorby lidského kapitálu zítřka. Znamená to totiž umožnit každému dítěti lepší vstup do života a položit základy jeho úspěchu v oblasti vzdělání, sociálního začlenění, osobního rozvoje a následně zaměstnatelnosti¹¹. Jedná se o společenskou investici s vysokým potenciálem.

⁸ V období 1998–2008 vzrostla zaměstnanost žen (ve věku od 20 do 64 let) o 7,2 procentního bodu oproti 2,4 procentního bodu u mužů.

⁹ OECD (2012) „Closing the Gender Gap: Act Now“ (Nerovnost žen a mužů: je čas jednat).

¹⁰ COM(2013) 778.

¹¹ KOM(2011) 66.

Jak potvrdila také Rada Evropské unie¹², patří poskytování kvalitní služby a všeobecný přístup ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání k preventivním strategiím proti **předčasnému ukončení školní docházky**¹³.

... pro dosažení cíle rovnosti žen a mužů

Účast žen na výdělečné pracovní činnosti je spojena s rozdělením rodinných odpovědností mezi pohlavími. V případě narození dětí právě ženy i nadále přizpůsobují svůj výkon pracovní činnosti tím, že odejdou na dovolenou, přejdou na částečný pracovní úvazek nebo se z trhu práce stáhnou. Tato skutečnost má dopad na jejich výdělek a důchodové dávky. Rozdíl mezi odměnami žen a mužů zůstává v Evropské unii nepřijatelně vysoký (v průměru ve výši 16,2 % za hodinu¹⁴). Nejvýraznější rozdíly existují v zemích, v nichž je nabídka zařízení péče o děti v raném věku na nízké úrovni¹⁵. Nedostatečná podpora politik sladění soukromého a pracovního života obecně a zejména nedostatek zařízení péče o děti představují hlavní překážku pro hospodářskou nezávislost žen a jejich postup k odpovědným funkcím¹⁶.

... pro řešení demografické výzvy

Vzhledem ke zpomalení demografického růstu, které Evropa zažívá, podporuje dostupnost zařízení péče o děti také realizaci plánů na založení rodiny. Ukazuje se totiž, že členské státy, v nichž je v současné době nejvyšší plodnost, jsou zároveň těmi státy, které usnadnily sladění pracovního a soukromého života a které vykazují vysokou míru zaměstnanosti žen.

3. PŘEHLED STAVU

První přehled stavu¹⁷ v roce 2008 prokázal, že poptávka po formálních systémech péče o děti není zdaleka uspokojena, a to zejména pokud jde o děti do věku 3 let. Upozornil na vysoké náklady pro rodiče a na nedostatečnou provozní dobu zařízení péče o děti, která není slučitelná s výdělečnou pracovní činností na plný úvazek. Přes výrazné zlepšení zůstávají o pět let později tyto výzvy platné v plné míře.

¹² 2011/C 191/01.

¹³ KOM(2011) 18.

¹⁴ Eurostat, 2011 tsdsc340.

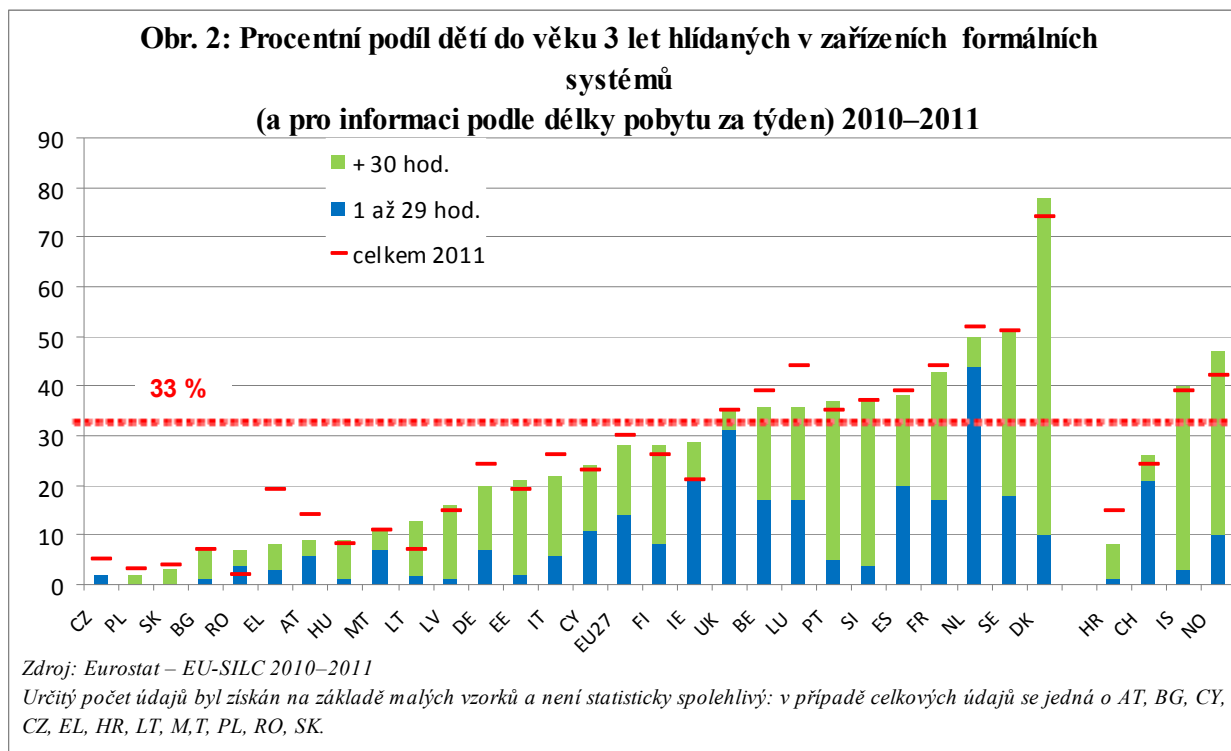
¹⁵ OECD (2012) „Closing the Gender Gap: Act Now“ (Nerovnost žen a mužů: je čas jednat).

¹⁶ COM(2012) 615.

¹⁷ KOM(2008) 638.

Pokud jde o dostupnost zařízení péče o děti do věku 3 let, je i nadále nutno vyvinout značné úsilí ...

... Podle evropských údajů¹⁸ dosáhlo v roce 2010 barcelonského cíle pro děti do věku 3 let pouze 10 členských států (DK, SE, NL, FR, ES, PT, SI, BE, LU a UK). Pod hranicí 25 % zůstává 15 členských států (obr. 2). Dostupnost zařízení je velmi nízká zejména v Polsku, České republice a na Slovensku, kde míra hlídání dětí nedosahuje 5 %. Ve většině zemí k tomu existuje jasný rozdíl mezi městskými a spíše venkovskými oblastmi a/nebo mezi jednotlivými regiony (např. v Německu a Itálii).

V období 2006–2010 se míra hlídání dětí do věku 3 let mírně zvýšila, ...

... a to v celoevropském průměru z 26 % na 29 %¹⁹. V některých členských státech došlo přitom k výraznému vývoji, jako např. ve Francii, kde se míra hlídání dětí zvýšila z 31 % v roce 2006 na 43 % v roce 2010. Tento nárůst bude zřejmě pokračovat, protože byl přijat rozsáhlý plán rozvoje nabídky, jehož cílem je v období 2009–2012 vytvořit 200 000 nových možností pro hlídání dětí. K zaznamenaníhodnému vývoji dochází také ve Slovinsku (+ 8 procentních bodů), a to zřejmě v souvislosti s pozměňovacím návrhem z roku 2008 k zákonu o mateřských školách, kterým se zavádí převzetí nákladů na hlídání státem počínaje druhým dítětem.

¹⁸

Ukazatel měří podíl dětí, o která se starají formální zařízení uvedená v úvodu.

¹⁹

EU 25, v roce 2011 dosáhla míra hlídání dětí v EU 25 a EU 27 v průměru 30 %.

Francouzský systém hlídání dětí je diverzifikovaný a decentralizovaný. Zahrnuje jak individuální, tak kolektivní péči o děti od narození do věku 3 let.

Převažuje péče poskytovaná kvalifikovanými pečovatelkami (pečovateli) o děti. Tento způsob péče o děti byl zaveden v roce 1991 a týká se přibližně jedné třetiny dětí do 3 let, jejichž oba rodiče pracují. Rodiče, kteří si zvolí tento způsob hlídání, dostávají měsíční příspěvek, jehož výše se liší podle statusu a odměny kvalifikované pečovatelky, věku dítěte a rodinného příjmu. U povolání kvalifikované pečovatelky či pečovatele došlo během let ke značnému vývoji. Povinný počet hodin odborné přípravy se zdvojnásobil a uzavření pracovní smlouvy s rodiči je dnes povinné. Pravidelně jsou prováděny hygienické a bezpečnostní kontroly. Přesto přetrvávají problémy, které je nutno vyřešit: povolání pečovatelky či pečovatele o děti se netěší velké vážnosti a rodiny s nízkými příjmy občas váhají tento způsob hlídání dětí využít. Kromě toho značný počet kvalifikovaných pečovatelek a pečovatelů odejde v nadcházejících letech do důchodu.

Počet míst v roce 2010		
Hlídaní v kolektivních a rodinných zařízeních	Kolektivní jesle	86 767
	<i>z toho závodních</i>	8 315
	Zařízení pro hlídání dětí na zkrácenou dobu	30 484
	Mateřské školky	8 030
	Víceúčelová zařízení	177 984
	Rodinné školky	59 060
Kvalifikované pečovatelky a pečovatelé		855 400*

* : teoretický počet míst - zdroj: DREES 2012

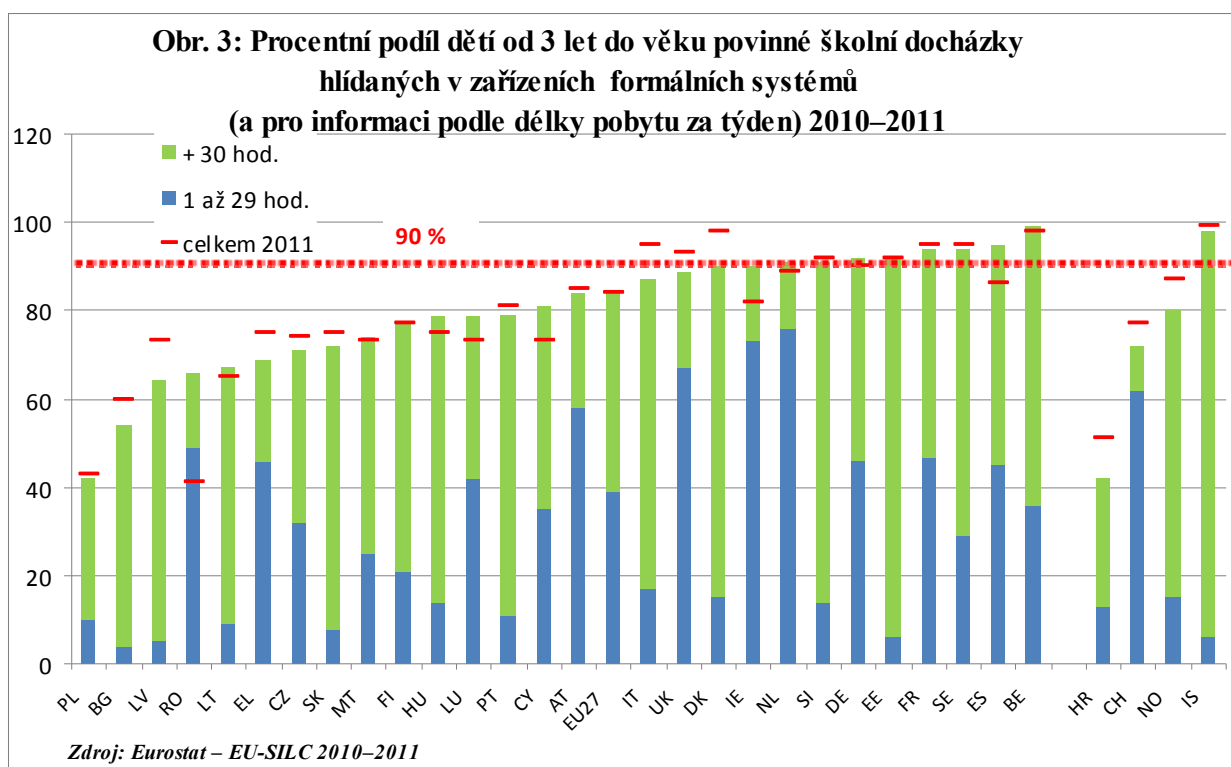
Francouzské veřejné orgány již několik let podněcují soukromé podniky k tomu, aby financovaly závodní jesle. Tato zařízení jsou také nazývána „podnikové jesle“ a zakládají je veřejné nebo soukromé podniky či nemocnice pro děti svých zaměstnanců.

Využívání zařízení péče o děti roste s jejich věkem ...

V kategorii dětí od 3 let do věku zahájení povinné školní docházky²⁰ dosáhlo v roce 2010 cíle ve výši 90 % jedenáct členských států (BE, ES, FR, SE, DE, EE, NL, SI, IE, DK a UK), a to bez ohledu na počet hodin strávených v zařízení. V roce 2011 tohoto cíle dosáhla také Itálie. Míra hlídání dětí naopak vykázala výrazné snížení v Nizozemsku, Španělsku a Irsku a dostala se pod cílovou hranici 90 %. 13 členských států se nachází pod mírou ve výši 80 % a musí ještě vynaložit značné úsilí. Polsko a Chorvatsko vykazují míru pod 50 %. (Obrázek 3)

²⁰

V závislosti na členském státu je věk zahájení povinné školní docházky stanoven na 4, 5, 6 nebo 7 let.

Míra hlídaných dětí u věkové skupiny od 3 let do věku zahájení povinné školní docházky zůstala prakticky stejná ...

... a v EU se zvýšila z 84 % v roce 2006 na 86 % v roce 2010²¹. Za tímto velmi mírným průměrným růstem se skrývají výraznější odchylky v zemích, které zavedly kombinaci opatření. Lucembursko (+ 22 procentních bodů) zavedlo v roce 2005 „domy hlídání dětí“, v roce 2009 provedlo reorganizaci vzdělávacího systému (do prvního cyklu základního vzdělávání byl zahrnut ročník tříletých, který nadále zůstává dobrovolný) a v roce 2009 zavedlo poukázky na vzdělávací péči o děti. Rakousko (+ 13 procentních bodů) zavedlo federální příspěvek na zvýšení počtu míst v jeslích (tj. nových 24 500 míst pro děti od narození do věku 6 let v období od roku 2008 do roku 2010). K tomu mohlo mít pozitivní vliv na míru dětí navštěvujících zařízení předškolní péče převzetí nákladů na hlídání dětí do 20 hodin týdně, které bylo zavedeno v roce 2009. Mezi rokem 2010 a rokem 2011 došlo k výraznému zhoršení míry hlídání dětí v několika zemích, a to zejména v Rumunsku (-25 procentních bodů), Španělsku (-9 procentních bodů), na Kypru (-8 procentních bodů) a v Irsku (-8 procentních bodů).

Systém poukázek na hlídání dětí („système du chèque-service accueil“ – CSA) zavedlo v **Lucembursku** dne 1. března 2009 ministerstvo rodiny a integrace ve spolupráci s obcemi. Systém poskytuje nárok na tři hodiny vzdělávací péče o děti za týden. Za zbývajících 21 hodin vzdělávací péče platí rodiče výrazně sníženou sazbu ve výši maximálně 3 EUR za hodinu. Výpočet této sazby se liší podle příjmu rodiny a pořadí dítěte mezi sourozenci. Systém se uplatňuje tak, aby poskytoval největší užitek dětem, kterým hrozí chudoba nebo které žijí na hranici sociálního vyloučení. Systém těmto dětem během školního roku a školních prázdnin poskytuje více hodin doučování za týden.

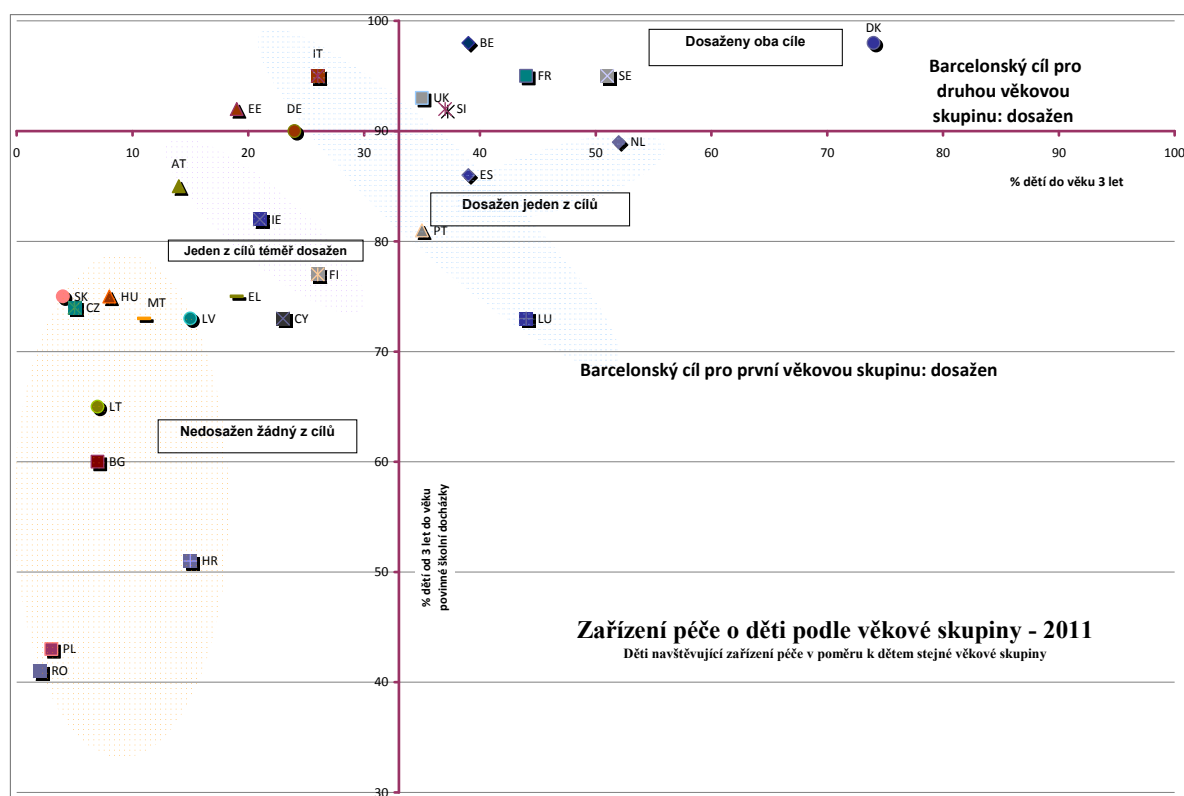
V lednu roku 2011 bylo do tohoto systému zapsáno 69,27 % dětí od narození do věku 12 let²². Tuto politiku provází stálý růst počtu míst pro hlídání dětí, a to včetně míst v zařízeních péče o děti ve školním věku až do stáří 12 let.

²¹ EU 25. V roce 2011 byla míra hlídaných dětí v EU 25 v průměru 86 % a v EU 27 dosahovala v průměru 83 %.

²² Ministère de l'égalité des chances (ministerstvo rovných příležitostí), 2011.

Stručný přehled stavu členských států z hlediska barcelonských cílů v roce 2011 ...

- Obou cílů dosáhlo 6 členských států: Švédsko, Belgie, Francie, Slovinsko, Dánsko a Spojené království.
- Další kategorie zahrnuje 7 členských států, které dosáhly jednoho z cílů. U první věkové skupiny se jedná o Portugalsko, Španělsko, Nizozemsko a Lucembursko a u nejstarších dětí o Německo, Itálii a Estonsko.
- Jednoho z cílů se téměř podařilo dosáhnout 3 členským státům: Finsko vykazuje míru účasti ve vzdělávání nad 25 % u první věkové skupiny, Irsko a Rakousko zase u druhé věkové skupiny míru přesahující 80 %.
- 11 členských států musí ještě vyvinout značné úsilí, a to zejména Polsko, Bulharsko, Řecko, Rumunsko, Slovensko, Česká republika a Chorvatsko.

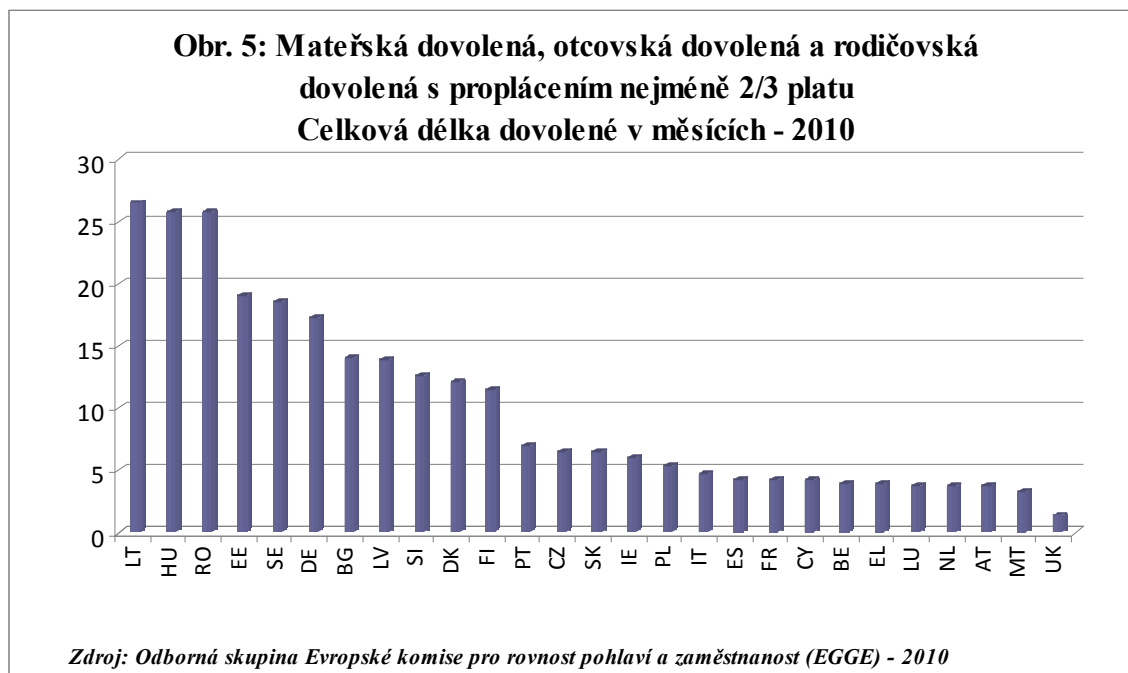

Návštěvnost zařízení je téměř výlučně na zkrácenou dobu ...

... v některých zemích, které cíle dosáhly. Délka návštěvnosti zařízení na hlídání dětí se podle jednotlivých zemí výrazně liší. V několika zemích jsou tato zařízení využívána na zkrácenou dobu a pobyt v nich nepokrývá celou délku pracovního týdne. Ve Spojeném království, Nizozemsku a Irsku jsou využívána převážně na zkrácenou dobu, a to bez ohledu na věkovou skupinu. Je třeba poznamenat, že v některých případech doba pobytu zdaleka nedosahuje 30 hodin za týden. Například ve Spojeném království existuje značný počet míst pro nejmenší děti s délkou pobytu kratší než 20 hodin. Je zřejmě důležité zjistit, zda je využívání zařízení péče o děti na zkrácenou dobu výsledkem volby nebo nutnosti. V druhém případě by nedostatek zařízení s péčí na plnou dobu mohl působit jako překážka pro zaměstnání na plný úvazek, a to zejména v případě samozivitelek.

Alternativní strategie pro hlídání dětí ...

... mohou existovat. Poměrně nízká míra návštěvnosti zařízení péče o děti v některých zemích proto nemusí být nutně spojena s jejich nedostatkem. Například nárok na dovolenou z rodinných důvodů tak může mít vliv na poptávku po zařízeních péče o nejmenší děti. Ve skandinávských zemích a ve Slovinsku dochází často k tomu, že se o dítě během jeho prvního roku starají rodiče, a dítě má potom nárok na přijetí do kolektivního zařízení. V jiných zemích je poskytovaná dovolená z rodinných důvodů mnohem delší a ve spojení s nedostatkem zařízení péče o děti se může projevit jako škodlivá pro účast žen na trhu práce. Ukazuje se proto jako zásadní, aby kromě poskytování služeb v oblasti péče o děti navazujících na mateřskou dovolenou měli otcové možnost vzít si dovolenou z rodinných důvodů.

Využívání neformálního hlídání²³ (zajišťovaného převážně prarodiči) je značně rozšířené u obou věkových skupin. Ve většině případů se ale jedná jen o dočasné hlídání, které nemůže představovat uspokojivé řešení, jež by umožňovalo rodičům pracovat na plný úvazek. Tendence k prodlužování aktivního života by navíc mohla možnost prarodičovské výpomoci ztížit.

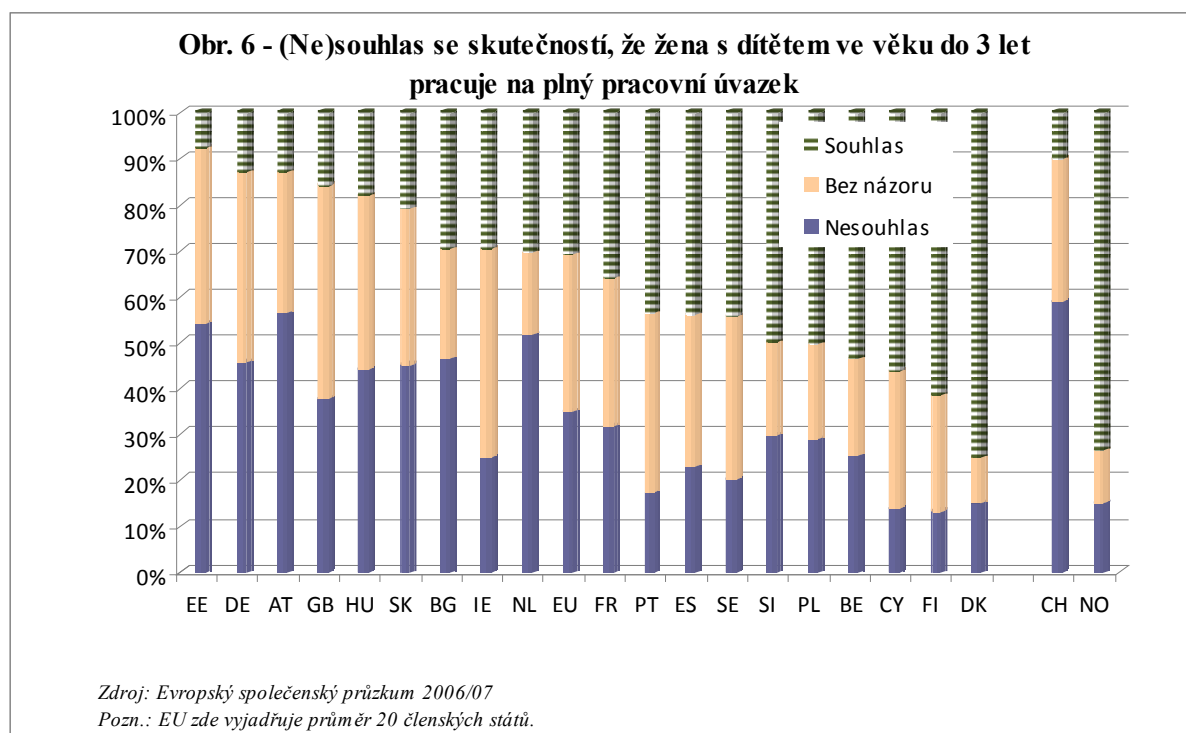
Ve většině zemí se postoje mění podle věku dítěte ...

... Jesle a jiná formální zařízení jsou obvykle považována za pozitivní pro „starší děti“ a méně pro nejmenší děti, a to přesto, že přínos kvalitních zařízení péče o děti k rozvoji dětí (především těch pocházejících ze sociálně znevýhodněného prostředí) byl jasně prokázán²⁴. Obrázek č. 6 vykazuje existenci určité vzájemné vazby mezi mírou souhlasu se skutečností, že ženy s malými dětmi pracují na plný pracovní úvazek na jedné straně a mírou hlídání dětí do věku 3 let v zařízeních péče o děti a mírou zaměstnanosti matek na straně druhé. DK, FI, SE a SI kombinují vysokou míru souhlasu s vysokou mírou hlídání dětí v zařízeních péče o děti a vysokou mírou zaměstnanosti žen. Obrázek č. 6 dokládá také v případě Nizozemska, Rakouska a Estonska míru nesouhlasu přesahující 50 %. Ačkoliv v zemích, jako je Polsko a Kypr, obecně převládá souhlas s prací matek malých dětí na plný úvazek, musí tyto země

²³ Jedná se o hlídání dětí pečovatelkou (která není pod kontrolou organizované struktury) v domově dítěte nebo u ní, hlídání dětí prarodiči, jinými členy rodiny (kromě rodičů), jinými příbuznými, přáteli nebo sousedy.

²⁴ OCDE (2012) Starting strong III.

zvýšit dostupnost zařízení péče o děti, aby matkám umožnily realizovat jejich záměry na trhu práce.

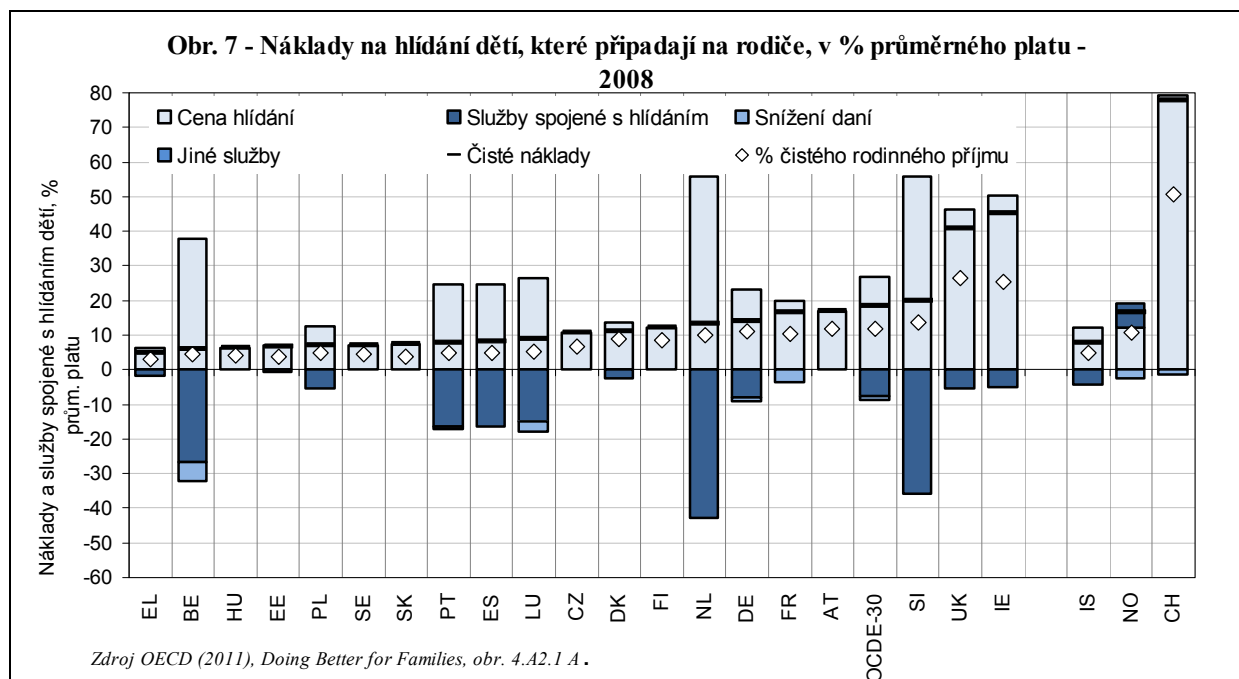
Náklady představují pro řadu rodičů překážku ...

Formální zařízení péče o děti předškolního věku představují pro rodiče způsob, jak vstoupit a/nebo zůstat na trhu práce, pouze za podmínky, že jsou finančně dostupná. 53 % matek, které prohlašují, že nepracují nebo že pracují na částečný pracovní úvazek z důvodů spojených s formálními zařízeními péče o děti²⁵, ale považuje cenu za překážku. Tento údaj přesahuje 70 % v Irsku, Nizozemsku, Rumunsku a Spojeném království.

Vlády většiny členských států formální zařízení péče o děti dotují (ve formě přímých dotací, rodičovských přídatků, jejichž výše je závislá na příjmech rodiny, snížení daní, poukázek). Obrázek č. 7 ukazuje, že výdaje, které připadají na rodiny, zůstávají vysoké, a to zejména ve Spojeném království a Irsku, kde představují více než 41 % čistého příjmu domácnosti, v níž oba rodiče pracují. Na náklady spojené s těmito zařízeními je navíc nutno pohlížet ve spojení s ostatními daňovými a sociálními politikami, které mají také vliv na příjmy rodiny, protože i v případě vysoce dotovaných zařízení péče o děti mohou mít rodiče, a to zejména druhý živitel, menší zájem pracovat, pokud práce podléhá vysokému zdanění.

²⁵

Zdroj: modul *ad hoc* zjišťování pracovních sil 2010 „Sladování pracovního a rodinného života“: 23 % matek, jejichž nejmladší dítě nedosáhlo věku 3 let, a 18 % matek, jejichž nejmladší dítě je ve věku mezi 3 lety a věkem zahájení povinné školní docházky, pracuje na částečný pracovní úvazek nebo nepracuje vůbec z důvodů spojených s hlídáním dětí.

Náklady spojené s hlídáním dětí nemají stejný dopad na domácnosti s vysokými a nízkými příjmy ...

... a rozdíl je závažný. Například ve Francii využívá zařízení péče o děti 64 % domácností z horního kvintilu příjmů a pouze 15 % z dolního kvintilu. Podobný stav existuje v dalších zemích, v nichž je míra hlídání dětí vysoká, jako je Belgie, Finsko a Irsko, ale také v zemích, v nichž je míra hlídání dětí nižší. V Dánsku je naopak míra hlídání dětí velmi vysoká u domácností z dolního kvintilu, zatímco ve Švédsku, Slovinsku a Německu je využívání zařízení péče o děti stejné u všech domácností²⁶. Barcelonských cílů se nedosáhne bez dostupnosti, mimo jiné finanční, zařízení péče o děti pro všechny sociální skupiny.

Prioritní kritéria mohou být také překážkou ...

... v případě nedostatečné nabídky, a to zejména pro nepracující nebo nezaměstnané rodiče, pokud jsou upřednostňováni zaměstnaní rodiče a především rodiny s dvěma příjmy, čímž se brání návratu do práce druhého živitele.

V Belgii (vlámská část) převyšuje poptávka po zařízeních péče o děti nabídku. Na úrovni Vlámského společenství byla přijata strukturální opatření s cílem zvýšit dostupnost těchto služeb. Na jedné straně byl zaveden systém finančního přispívání rodičů (PFP) podle příjmů pro (ne)dotovaná kolektivní a rodinná zařízení péče o děti, který již existoval v dotovaném sektoru. Na druhé straně byl ve strukturách péče o děti, které pracují se systémem PFP, vytvořen oficiální systém upřednostňování: 20 % míst musí být vyhrazeno pro neúplné rodiny a rodiny s nízkými příjmy (v obou případech se jedná o nezaměstnané nebo osoby v procesu zapojování do profesního života atd.).

4. KVALITA STÁLE NENÍ V EVROPĚ VŠUDE STEJNÁ

V rozhodování rodičů hraje hlavní úlohu vnímaná kvalita, ...

... ačkoliv se neobjevuje na prvním místě mezi faktory, které odrážejí rodiče od využití formálních zařízení péče o děti předškolního věku. Jako potíže se jeví v průměru 27 % osob

²⁶ Statistiky příjmů a životních podmínek EU (EU-SILC), 2010.

v Evropě, daleko za náklady (59 %), dostupností (58 %) a přístupem/vzdáleností či provozní dobou (41 %)²⁷.

Měření kvality je předmětem rozsáhlého zkoumání ...

Četné práce jsou v současné době věnovány kvalitě zařízení péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání v EU.

Ve svém sdělení o kvalitním systému předškolního vzdělávání a péče²⁸ Evropská komise opětovně zdůraznila nutnost nadále zlepšovat přístup a nabízet všeobecné služby. Vyjmenovala klíčové oblasti z hlediska kvality, jako jsou studijní programy, pracovníci, řízení a financování, v nichž by politická spolupráce na evropské úrovni mohla zlepšit dostupnost a kvalitu zařízení péče o děti. Na základě výzvy ministrů školství²⁹ Komise nedávno vytvořila v rámci otevřené metody koordinace tematickou pracovní skupinu složenou z tvůrců politik, vysokoškolských učitelů a pracovníků péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání s cílem stanovit evropský rámec kvality systému předškolního vzdělávání a péče.

Pokud jde o strukturální rysy péče, velikost skupiny dětí se v průměru pohybuje od 10 do 14 dětí u věkové skupiny od narození do 3 let a od 20 do 25 dětí u věkové skupiny od 3 do 6 let³⁰ a při předškolním vzdělávání je ve většině členských států poměr mezi počtem dětí a pečovateli okolo 15 ku 1, přičemž se pohybuje od poměru 6 ku 1 v Estonsku až po 21,5 ku 1 ve Francii³¹.

V odvětví stále pracuje řada nekvalifikovaných osob ...

Úroveň vzdělání osob pracujících v zařízeních péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání se od jedné země k druhé výrazně liší a na požadavky na kompetence pomocných sil a asistentů (kteří představují téměř 40 až 50 % pracovníků) se často příliš nehledí, ačkoliv výzkum a mezinárodní politické dokumenty doporučují, aby alespoň 60 % zaměstnanců mělo tříleté vysokoškolské vzdělání³². Asistenti (kteří mají často na starost péči a kontakt s rodiči) mohou mít nedostatečnou nebo vůbec žádnou výchozí odbornou přípravu a omezený přístup k celoživotnímu vzdělávání, zatímco vychovatelé s často vysokou kvalifikací (kteří mají na starost práci s dětmi) těchto příležitostí využívají³³.

Pracovní podmínky v odvětví zůstávají nejisté ...

... ve většině zemí. Vysoké míry fluktuace z důvodu netypických pracovních smluv nebo smluv na částečný pracovní úvazek jsou časté a mají negativní dopad na kvalitu služeb. Možnosti pracovní kariéry jsou k tomu velmi omezené a odvětví nemá pověst, že poskytuje kvalitní zaměstnání³⁴.

Pro odvětví je příznačná převažující feminizace ...

... s 2 až 3 % mužských zaměstnanců s výjimkou Dánska (8 %). Odborníci se shodují, že počet mužů pracujících v tomto odvětví by měl dosahovat 10 %, aby bylo možno bojovat proti stereotypům v oblasti rovnosti žen a mužů³⁵.

²⁷ 3. Evropský průzkum kvality života provedený Evropskou nadací pro zlepšení životních a pracovních podmínek (Eurofound), 2012.

²⁸ KOM(2011) 66.

²⁹ (2011/C 175/03).

³⁰ Odborná skupina Evropské komise pro rovnost pohlaví a zaměstnanost (EGGE) 2009.

³¹ SWD(2012) 373.

³² Mezinárodní klasifikace typů vzdělání úrovně 5.

³³ Klíčová studie pro GR EAC Evropské komise, 2011.

³⁴ Eurofound 2012.

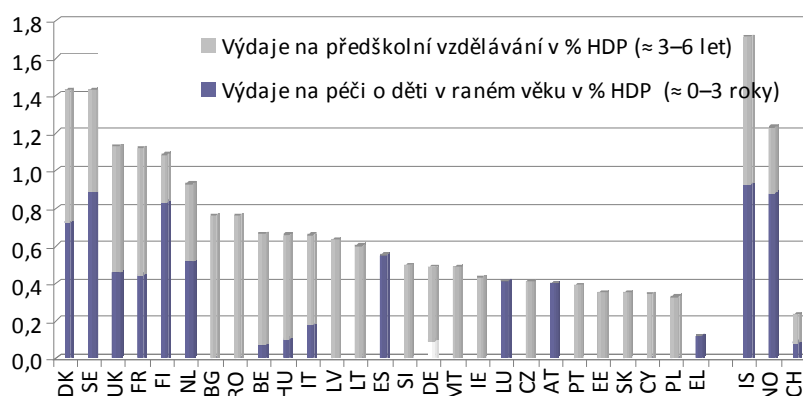
³⁵ Klíčová studie pro GR EAC Evropské komise, 2011.

Dánsko, kde jsou zařízení péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání integrována do systému sociálního zabezpečení, je průkopníkem v oblasti rozvoje kompetencí pracovníků v odvětví (*pædagoguddannelsen*). Generický přístup³⁶ (který poskytuje studentům kvalifikaci k práci v celé řadě výchovných situací, a tím umožňuje větší profesní mobilitu) a uznávání předchozí zkušenosti přispěly k tomu, že ve srovnání s ostatními členskými státy EU přitahuje v Dánsku oblast péče o děti a jejich vzdělávání více mužů.

Přímé veřejné financování zařízení umožňuje účinnější řízení ...

... ze strany orgánů veřejné správy, úspory z rozsahu, lepší kvalitu na vnitrostátní úrovni, účinnější odbornou přípravu vychovatelů a spravedlivější přístup než systémy založené na vyplácení podpor rodičům³⁷.

Obr. 8: Veřejné výdaje na péči o děti v raném věku a jejich vzdělávání v procentech HDP v roce 2009

Zdroj: OECD Family database, Indicator PF3.1 (2009)

Pozn. 1: CY odkazuje pouze na jižní část Kypru. Pozn. 2: Údaje pro Španělsko nelze rozdělit podle úrovně vzdělávání. Pozn. 3: Výdaje na předšk. vzdělávání v % HDP nejsou dostupné pro Řecko a Lucembursko.

Veřejné výdaje na zařízení péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání zahrnují veškerou veřejnou finanční podporu (v hotovosti, ve formě věcných příspěvků nebo prostřednictvím daňového systému) rodinám s dětmi, které navštěvují formálních zařízení denní péče (např. jesle, zařízení denní péče a rodinná zařízení denní péče pro děti do věku 3 let) a zařízení předškolního vzdělávání (včetně mateřských školek a zařízení denní péče, která obvykle poskytují jak vzdělávání, tak obvyklou péči pro děti ve věku od 3 do 5 let včetně).

V roce 2009 byl podíl výdajů vynaložených na péči o děti v raném věku a jejich vzdělávání vyjádřený v procentech HDP mimořádně vysoký v Dánsku, Švédsku, Spojeném království a Francii, kde přesáhl hranici 1 %, již odborníci doporučují³⁸. Forma těchto výdajů se však liší a jejich dopad na rozvoj a kvalitu služeb není totožný.

Integrované systémy zřejmě poskytují větší soulad ...

... mezi strukturami péče o děti a zbývajících částí vzdělávacího systému, více zdrojů pro děti do tří let a lepší odbornou přípravu zaměstnanců³⁹. **Rozdělený model**, v němž jsou péče o děti v raném věku (do tří let) a předškolní vzdělávání od sebe odděleny, je v Evropě nejběžnější. V dalších státech tvůrci politik prošli vývojem k **systému**, v němž je nabídka pro děti v raném věku **zahrnuta** do systému školství, jako je tomu v Lotyšsku, Slovinsku, Anglii, Skotsku

³⁶ Na rozdíl od specializovaného přístupu, v jehož rámci získávají pracovníci odbornou přípravu a kvalifikaci k práci se specifickými věkovými skupinami v některých strukturách (např. jeslích, školkách atd.). Klíčová studie pro GR EAC Evropské komise, 2011.

³⁷ OECD 2011 „Doing Better for Families“ (Zlepšit životní podmínky rodin).

³⁸ Síť Evropské komise pro péči o děti 1996 – Kvalita zařízení péče o děti v raném věku.

³⁹ Kaga Y., Bennett J. a Moss P. (2010), Caring and Learning Together, A Cross-national Study of Integration of Early Childhood Care and Education within Education, Paris, UNESCO.

a Švédsku, nebo k širšímu „pedagogickému systému“, jako je tomu ve Finsku. Pouze v několika zemích existují oba tyto systémy vedle sebe (Dánsko, Řecko, Španělsko, Kypr a Litva). Předpokladem integrace zařízení péče o děti do širšího celku je jednotná struktura a sdílený přístup, pokud jde o dostupnost, dotace, programy a zaměstnance. Uvedené vede k větší finanční účinnosti⁴⁰. Za účelem uspokojení všech potřeb (kognitivních, sociálních, citových a tělesných) se podpora vzájemného působení mezi péčí o děti a jejich vzděláváním, a to i v rozděleném systému, jeví jako nutná⁴¹.

Odpovědnost za vypracování politik péče o děti a jejich vzdělávání je rozdělena ...

... v řadě zemí mezi vládu a místní samosprávy. Jedním z pozitivních důsledků decentralizace byla integrace zařízení péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání na místní úrovni a také lepší zohlednění místních potřeb. Decentralizace ale může vést rovněž k určitým rizikům. Přenesení pravomocí a odpovědností může zvýraznit rozdíly v dostupnosti a kvalitě mezi regiony⁴². Je proto nutno přijmout obecný a integrovanější přístup k zařízením péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání na místní, regionální a vnitrostátní úrovni zapojením všech zúčastněných stran včetně rodin a postupovat v rámci úzké spolupráce mezi jednotlivými odvětvími v různých oblastech politiky, jako je školství, kultura, sociální záležitosti, zaměstnanost, zdravotnictví a spravedlnost⁴³.

5. SPLNĚNÍ BARCELONSKÝ CÍLŮ JE ZÁVAZEK PŘEVZATÝ VE STRATEGII EVROPA 2020

Více než deset let od jejich přijetí většina členských států barcelonské cíle nesplnila. V řadě členských států se stav navíc zhoršuje. K dosažení uspokojivé úrovně v dostupnosti péče, zejména v případě dětí do tří let, bude nutno vynaložit značné úsilí. Cena za tyto služby k tomu představuje pro rodiče výraznou překážku, stejně jako provozní doba zařízení, která není vždy v souladu s jejich pracovními povinnostmi. Je nutno pokračovat v investicích do kvalitních, všeobecných a všem dostupných zařízení péče o děti a jejich vzdělávání. Toto úsilí musí být ve velké míře vynakládáno na úrovni členských států. Komise toto úsilí podporuje v několika oblastech.

Rozvoj zařízení péče o děti je v rámci evropského semestru sledován ...

Usnadnění účasti na trhu práce a přístupu k zaměstnání druhého živitele rodiny díky vhodným pobídkám v oblasti daní a vytvoření kvalitních a finančně dostupných zařízení péče o děti jsou prioritou uvedenou v ročním přezkumu hospodářského růstu⁴⁴. V roce 2012 obdrželo devět členských států (AT, CZ, DE, HU, IT, MT, PL, SK, UK) ohledně zaměstnanosti žen a dostupnosti a kvality zařízení péče o děti doporučení. Sedm z těchto zemí obdrželo doporučení již v roce 2011, zatímco Malta a Slovensko ho v roce 2012 dostaly poprvé.

Strukturální fondy představují důležitou hybnou páku ...

Odhaduje se, že z Evropského sociálního fondu se v období 2007–2013 věnuje částka 2,6 miliardy EUR na opatření na podporu zaměstnanosti a trvalé účasti žen na trhu práce a na sladění soukromého a pracovního života, a to včetně opatření na usnadnění přístupu k zařízením péče o závislé osoby. Kromě toho mají členské státy mezi rokem 2007 a rokem 2013 k dispozici přibližně 616 milionů EUR z Evropského fondu pro regionální rozvoj na

⁴⁰ Tackling Social and Cultural Inequalities through Early Childhood Education and Care in Europe, Eurydice 2009 (Potlačení kulturních a sociálních nerovností prostřednictvím péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání v Evropě).

⁴¹ KOM(2011) 66.

⁴² OECD, „Starting strong II“.

⁴³ Závěry Rady o systému předškolního vzdělávání a péče: 2011/C 175/03.

⁴⁴ COM(2012) 750.

financování infrastruktury péče o děti⁴⁵. Téměř všechny členské státy přidělily prostředky na zařízení péče o děti. Celkové výdaje se ale podle jednotlivých členských států výrazně liší v závislosti na dostupném rozpočtu v rámci strukturálních fondů a současném stavu nabídky zařízení péče o děti.

ESF hraje důležitou roli při zakládání a provozu institucionálních služeb péče o děti v **Polsku** v rámci operačního programu „Lidský potenciál“.

Od roku 2012 umožňuje opatření s rozpočtem ve výši 46 milionů EUR spolufinancování (na úrovni 85 %) projektů, jenž spočívají v:

- podpoře zakládání a provozu jeslí a dětských klubů včetně pokrytí nákladů na hlídání dětí do 3 let, pokud se alespoň jeden z rodičů vrátí na trh práce po přestávce způsobené porodem nebo výchovou dítěte;
- podpoře služeb poskytovaných kvalifikovanou pečovatelkou / kvalifikovaným pečovatelem.

První výzva k předkládání projektů umožní vznik 171 jeslí, 23 dětských klubů a 7 smluv na poskytování služeb kvalifikovanou pečovatelkou / kvalifikovaným pečovatelem. Toto opatření je zahrnuto do širší iniciativy legislativní reformy a rozšíření typu a množství nabídky služeb hlídání dětí (program „Maluch“).

Podobné opatření existuje pro spolufinancování projektů v oblasti předškolního vzdělávání dětí od 3 do 5 let s rozpočtem ve výši 369 milionů EUR.

Komise pokračuje ve spolupráci se sociálními partnery, ...

... kteří hrají klíčovou úlohu v oblasti sladění soukromého a pracovního života, a to jako doplněk činnosti veřejných orgánů.

Komise rovněž posílí spolupráci mezi svými útvary, ...

... které mají na starost politiky důležité pro péči o děti v raném věku a jejich vzdělávání (jako je spravedlnost, základní práva a občanství, vzdělávání a kultura, zaměstnanost a sociální politiky, zdraví atd.).

Komise bude i nadále napomáhat plnění barcelonských cílů ...

... tím, že pomůže členským státům rozvíjet jejich statistické kapacity lepším shromažďováním údajů a přesnějším měřením využívání zařízení péče o děti v rámci šetření EU SILC, a to zejména shromažďováním srovnatelných informací o překážkách přístupu k těmto službám (náklady, neuspokojená poptávka atd.).

Komise bude nadále poskytovat členským státům podporu ...

- Pokaždé, kdy to bude nutné, bude Komise nadále během evropských semestrů přijímat zvláštní doporučení vyzývající členské státy k realizaci barcelonských cílů a k zachování veřejných investic bez ohledu na hospodářskou krizi.
- Při plánování v rámci evropských fondů bude Komise pracovat ruku v ruce s členskými státy na plném využití možností spolufinancování, které nabízejí strukturální fondy a další programy Společenství, jako je program „Erasmus pro všechny“, a to včetně budoucího programového období, za účelem rozvoje služeb péče o děti v raném věku a jejich vzdělávání a péče o další závislé osoby, rozvoje odborné přípravy pracovníků a zlepšení kvality služeb.

Pouhé rozvíjení služeb péče o děti v předškolním věku nestačí k tomu, aby ženy a muži mohli svobodně rozhodovat o způsobu, jakým sladí svůj soukromý a pracovní život, a nezohledňuje potíže, se kterými se setkávají v různých stádiích života. Komise musí proto:

- podporovat kombinace sladovacích opatření sestávajících z flexibilních způsobů práce, systému dovolených z rodinných důvodů a nabídky kvalitních a finančně dostupných služeb péče nejenom o děti v předškolním věku, ale také o děti mladšího školního věku během doby mimo vyučování, a péče o jiné závislé osoby;

⁴⁵

Na konci roku 2011 bylo 74 % tohoto rozpočtu přiděleno na vybrané projekty.

- a rovněž členské státy podněcovat k odstranění překážek (včetně daňových) pracovní činnosti žen a podněcováním mužů k většímu převzetí rodinných povinností, a to zejména tím, že si budou vybírat dovolenou z rodinných důvodů stejně jako ženy.

Tato zpráva svědčí o závazku Komise podporovat v rámci svých pravomocí plnění barcelonských cílů a rozvoj finančně dostupných, přístupných a kvalitních zařízení péče o děti s cílem odstranit překážky zaměstnanosti rodičů, napomáhat sociálnímu začleňování a podporovat rovnost žen a mužů.